

ԱՌԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹ ԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Կը հրատարակուի ամէն երեքշաբթի: Տարեկան գինն է 1 1/2, վեց ամսուանը 3/4 մէկիսիկ, և հատը 40 փարս: Հասցանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ ուղղուելու են առ Մր. Տուայթ, խմբագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Մր. Կրին, Կ. պոլիս, Սթրասբուրգ խան:

ՀԱՏՈՐ 32.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ. ՄԱՅԻՍ 8. 1877

Թիւ 19

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՆ

Հնդկաստանի մէջ Քրիստոնէութեան յառաջագիծութիւնը: — Ուրիշներուն օգնական եղիլ: — Քրիստոնէութեան ծագումը: — Ատանա: — Հրաւեր միաբանական ազգային առ համայն Աւետարանական ժողովուրդս ի Թուրքիա: — Կիրակիօրեայ զպրոցաց դասեր: — Թուարանական խնդրոյն լուծումը: — Քահանային յանձնառած մեղաւորին ազիտութիւնը և հոգևոր վիճակը: — Հունձքին համար մշակներ: — Քաղաքական տնտեսութիւն: — Քաղաքական լուրեր: — Ելեւմտական եւ առեւտրական:

ՀՆԴԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՔՐԻՍՏՈՆԵՒԹԵԱՆ ՅԱՌԱՋԱԿԱՆՈՒԹԻՆ

Գիշ Ժամանակ առաջ Հնդկաստանի մէջ տեղ մը ժողովուեցան քանի մը կըթեալ Հնդկիներ որոնց եւ ոչ մին Քրիստոնեայ էր: Ասանք հինգ կիրակի շաբաթական վիճակին սա խնդրոյն վրայ. «Հասանալ է Բէ Քրիստոնէութեան Հնդկաստանը: Երբ քիչ քիչ քան:» Երբ վիճարանութիւնները վերջացան, այն մարդիկը զարմանաօք տեսան որ բոլորին ալ կարծիքն այս էր թէ վերջապէս Քրիստոնէութիւնը Հնդկաստանի կրօնքը պիտի ըլլայ: Քրիստոնէութեան ազդեցութիւնը հզօր կերպով կը զգացուի Հնդկաստանի մէջ: Ժողովուրդը սկսած է կորսնցնել իր հաւատքն հին կրօնքին վրայ, եւ առկա կը պատրաստուի ընդունել Քրիստոսի Աւետարանը:

ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ ՕԳՆԱԿԱՆ ԵՂԻՐ

Ժամանակաւ Գերմանացի իշխան մը կար, որ ծաղկելով դնաց զիշեր ատեն մեծ քար մը դրաւ ճամբուն մէջտեղը, իւր պալատին մօտ:

Հետեւեալ առտուն Հանս անուն գիւղացի մը որ կառքով կ'անցնէր անկէ, քարը տեսնելով ըսաւ. «Ո՛վ ծոյլ մարդիկ, այսպիսի մեծ քար մը կայ ճամբուն վրայ, և ոչ ոք հոգ տարած է վերցնել զայն:» Հանս այսպէս մարդոց ծուլութիւնը պարտաւելով դնաց իր ճամբան:

Յետոյ զինուոր մը եկաւ հոն: Այս մարդը գեղեցիկ փետուր մը ունէր իր սաղաւարտին վրայ, մէջքն ալ սուր մը, և ուրախութեամբ երգելով կ'երթար: Գլուխը շատ վեր բռնած ըլլալով շտապ քարը, և ինկաւ անոր վրայ: Անտեսն երգը դադարեցնելով սկսաւ յիշոյնք տալ տեղւոյն բնակչաց դէմ ըսելով. «Անիծեալ մարդիկ, ի՜նչպէս կը թողուն ճամբուն վրայ այսպիսի մեծ քար մը, որ աղնաւական մարդիկ կ'իյնան անոր վրայ:» Յետոյ ելաւ և յառաջ տարաւ ճամբան:

Զինուորէն ետքը եկան քանի վաճառականներ որ ձիերով վաճառք

կը տանէին վերոյիշեալ իշխանին պալատին մօտ դիւղ մը ուր տնտաւաճառ կար: Երբ այս վաճառականները մօտեցան քարին, այնպէս նեղ գտան ճամբան, որ ստիպուեցան մի մի անցնիլ քարին քովէն: Անոնցմէ մին ըսաւ. «Ի՜նչ զարմանալի բան. այսպիսի մեծ քար մը կը կենայ ճամբուն վրայ, և ոչ ոք քիչ մը կանգ կ'առնէ այս խոջնդուր վերցնելու:» Բայց թէ ինք և թէ ընկերներն անցան դային առանց դաշխելու քարին:

Քարը մնաց ճամբուն վրայ իբր երեք շաբաթ, և ոչ ոք հոգ տարաւ վերցնել զայն: Վերջապէս իշխանը հրաման հանեց իր ազարակներուն մարդոց այս ինչ օրը դալ ժողովուրդը եր քարը, որպէս թէ բան մը ունէր անոնց ըսելու: Ժամադրեալ օրը եկաւ, և մեծ բազմութիւն ժողովուեցաւ յիշեալ տեղը, որոնց մէջ էին վերոյիշեալ գիւղացին, զինուորը և վաճառականը: Քիչ մը ետքը փող հնչուեցաւ, և իշխանը փառաւոր շփոյգի մը վրայ հեծած եկաւ իր պալատէն: Երբ հասաւ այն տեղ ուր էր քարը, իշխան ձիէն, և ժպտելով ըսաւ հոն գտնուող բազմութեան:

«Բարեկամներ, երեք շաբաթ կայ որ այս քարը ես դրի հոս: Ամէն անցնող թողուց զայն իր տեղը, և ուրիշները պարտաւեց թէ ինչու համար չեն վերցնել զայն ճամբուն վրայէն:»

Իշխանն այս խօսքն ըսելէն ետքը ծռեցաւ, և մէկդի գլորեց քարը: Քարին տակը մորթէ փոքրիկ քոսկ մը կար: Իշխանն առաւ այն քոսկը, և դարձեալ զայն բազմութեան այնպէս որ ամէնքը կրցան տեսնել անոր վրայ գրուածը: Քոսկին վրայ փակցուած թուղթի մը վրայ գրուած էր նա խօսքը. «Քարը վերցնողին համար է:» Յետոյ իշխանը քոսկը բանալով մէջը դուրս դարձուց, և գեղեցիկ ոսկեղէն մատնի մը և քան հատ մեծ ոսկի դրամ ինկաւ գետինը:

Անտեսն իւրաքանչիւր ոք սկսաւ խորհիլ. «Երանի թէ ես վերցուցած ըլլայի քարը, փոխանակ քովէն անցնելու և ուրիշները պարտաւելու:»

Ամէնքն ալ կորսնցուցին պարգեւը, վասն զի սովորած չէին ուրիշին օգտին համար բան մը ընել: Այն քոսկին իշխանին կողմէն հատարակաց ծառայութիւն ընող մը վարձատրելու համար էր, բայց այս վարձատրութիւնը ծածկուած էր քարի մը տակ, այնպէս որ ոչ ոք կրնար տեսնել զայն:

Սակայն վարձատրութիւնը զոր Ատառած կը խոստանայ անոնց որ ուրիշներուն կ'օգնեն՝ ծածկուած չէ: Ատառած մէ տրուելու վարձքը գրուած է Սուրբ գրոց մէջ, և ամէն մարդ կըրնայ տեսնել զայն և հասկնալ:

ՔՐԻՍՏՈՆԵՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

30.

Բնական ճիշդութեամբ և հերքելի Սուրբ Գրքէ:

Այս յօդուածին մէջ պիտի շարունակենք քննել այն խնդիրը թէ Բնական գիտութիւնը բաւական ապացոյց կ'ընծայի թէ, քան 6,000 կամ 8,000 տարի առելի ժամանակ անցած է մարդուս ստեղծմանէն ի վեր:

3. Կըսուի թէ մարդոց ոսկրները դանուած են երկրի խորունկ մասերուն մէջ թաղուած: Բայց թող որ այս շատ քիչ կը պատահի, երկրին խորերուն մէջ մարդոց ոսկրներու գտնուիլը չի հերքեր Սուրբ գրոց ժամանակագրութիւնը:

Ամէն դաստիարակեալ մարդ գիտէ թէ երկրին երեսը մեծամեծ փոփոխութիւններ կատարուած են պատմական ժամանակին մէջ: Այս փոփոխութիւններէն ոմանք կատարուած են կամայ կամայ այն դարձեալէն յետոյ, որովք հին քաղաքաց, ինչպէս Հռոմայ և Երուսաղէմի, հիմերը երկրիս այժմու երեսէն վար խոր թաղուած են: Այս փոփոխութիւններէն ոմանք վրայ Մր. Լայէլի վիպութիւնը դիտողութեան արժանի է: Այս բնագիտը կ'ըսէ. «Անգղիա և Գաղիա երկրիս փոսած փոյտերէ բազադրեալ (քաւ) խաւերուն մէջ գտնուած դրամներ, կայիններ, զէնք և անօթը Հռոմէական են, ուստի եւ այն խաւերն ալ քան Յուլիոս Կեսարու ժամանակն հնադոյն չեն:» Ասկէ յայտնի է թէ յիշեալ խաւերուն մէջ գտնուած անթիւ մետաղաք չեն հերքեր Սուրբ գրոց ժամանակագրութիւնը:

Երկրիս երեսին վրայ ուրիշ փոփոխութիւններ կատարուած են յանկարծ, երկրիս ներքին զօրութեանց հզօր ազդեցութեամբ: 1822 ին Զիլի մէկ մասը, որ Անգլան լեռանց և ուղիղութեամբ մէջտեղէ, 2էն մինչ 7 սոր բարձրացաւ: 1692 ին ճամայիդայի մայրաքաղաքը Բոր Բոյալ թաղուեցաւ ջուրին տակ: 1772 ին ճովա կըղզւոյն մէջ 15 մղոն երկայն և 6 մղոն լայն գաւառ մը ընկղմեցաւ ծովուն տակ: 1755 ին Լիպպոնա քաղքին մէկ մասը ջուրին երեսէն 600 սոր խոր ընկղմեցաւ: 1814 ին Ամերիկայի մէջ իբր 300 մղոն տարածութիւն ունեցող երկիր մը նախ բարձրացաւ և ապա նորէն ինկաւ, և երկրին երեսը շատ տեղերէն ճեղքուեցաւ: 1819 ին Հնդկաստանի մէջ 2,000 քառակուսի մղոն երկիր մը խոր իջնելով եղաւ լիճ, և անկէ քանի մը մղոն հեռու ուրիշ երկիր մը բարձրացաւ:

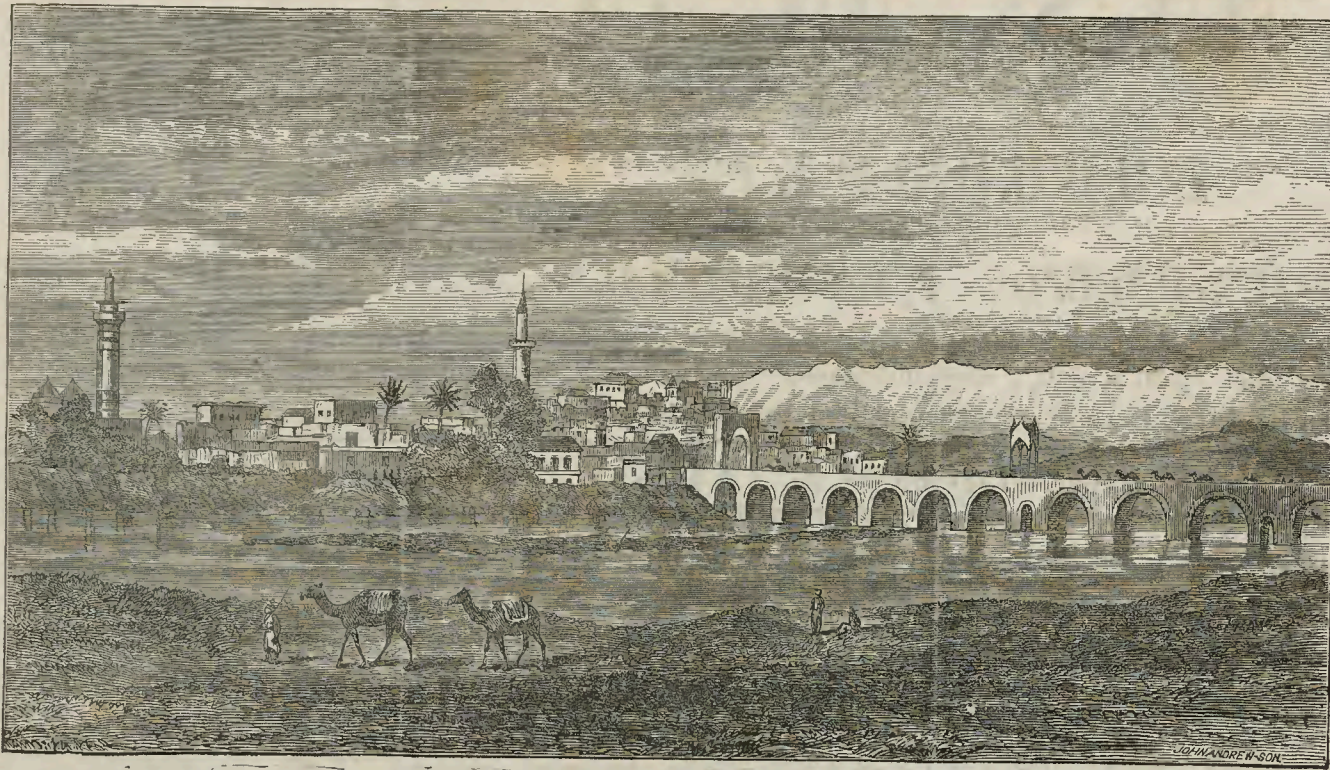
և անկէ քանի մը մղոն հեռու ուրիշ երկիր մը բարձրացաւ:

Որովհետեւ այսպէս սաստիկ զօրութիւններ կը դործեն երկրիս մէջ, և այնպիսի յանկարծ փոփոխութիւններ յառաջ կը բերեն անոր երեսին վրայ, և որովհետեւ երկրիս ամէն մասին մէջ այնպիսի փոփոխութիւն մը կրնայ ըլլալ, զարմանք չէ որ երբեմն մարդոց ոսկրներ կը գտնուին երկրիս երեսին տակ ըստ բաւականին խոր:

Գիտունք շատ անգամ անհամաձայն են հաշուելու մէջ թէ որչափ ժամանակ հարկաւոր էր երկրիս երեսին վրայ կատարուած բնական փոփոխութեանց համար: Լայէլ կ'ըսէ. «Միսիսիբի գետին տեղւոյն կազմուելու համար գոնէ 400,000 տարի հարկաւոր է:» Միայնեալ նահանգաց կառավարութեան երկրաչափներուն միջոցով կատարուած արդի քննութեանց նախելով յիշեալ տեղւոյն կազմութեան համար առելի քան 4,400 տարի հարկաւոր չէ: Մր. Լայէլ և այս երկրաչափը դիտուն մարդիկ են, բայց ինչ մեծ տարբերութիւն կայ անոնց հաշուին մէջ:

Մարդու ոսկր մը գտնուած էր Անգլիոյ մէջ այնպիսի տեղ մը, որ ամանք կարծեցին թէ այն ոսկրը 40 կամ 15 հազար տարուան ըլլալու էր: Յետոյ նոյն տեղը գտնուեցաւ թուականով ծանօթ դրամ մը, որմէ յայտնի եղաւ որ այն ոսկրը փոխանակ հազարաւոր տարիներով հին ըլլալու, հազիւ քանի մը հարիւր տարի միայն հին էր:

Հողէ աման մը Նեղոս գետին տաւրին տակ այնպէս խորունկ թաղուած գտնուեցաւ, որ ամանը կարծեցին թէ այն ամանն առելի քան 6 կամ 8 հազար տարի հին էր: Յետոյ ցուցուեցաւ որ ամանը Հռոմայեցոց ժամանակի դործ էր: Ամերիկայի վարժարաններէն մէկուն մէջ բնական գիտութեանց դասատուն Մր. Կիլոյ կ'ըսէ թէ բաւական յայտնի ապացոյց չկայ հաստատուելու թէ մարդ կար երկրի վրայ 7 կամ 8 հազար տարի առաջ: Բնական գիտութեանց ուրիշ անուանի դասատուներ միեւնոյն կարծիքն ունին: Լէ Մաք անուն Գաղիա-րէն պորթերական թերթին հեղինակը մօտեցաւ ըսաւ թէ մարդկոյն ազգին շատ հին ըլլալուն նպաստաւոր ապացոյցները քննելով անոնց բոլորն ալ անբաւական գտաւ: Ինչպէս կըրնայ ըսուիլ ուրեմն թէ բնական գիտութիւնը կը հերքեն Սուրբ գրոց ժամանակագրութիւնը, մինչ բնական գիտութեանց երկեւի դասատուներն անգամ ասոր հակառակը կը հաստատեն:

Ա. Տ. Ա. Ն. Ա.

Ա. Տ. Ա. Ն. Ա.

Ատանա Տարսնէն քսան և հինգ մղոն դէպ արեւելք, և իսկէնտէրունէն եօթանասուն մղոն դէպ ի հիւսիս Սէյհուն գետին վրայ շինուած է քսան մղոն հեռու անոր բերնէն: Բնակիչներն են, ըստ կրօնից, 15,000 Մահմետական, 4,000 Հայ, 2,000 Յոյն, 2,000 Անսարի և 1,000 կաթոլիկ և բողոքական:

Ջարմանալի է որ հին հեղինակաց մէջ Ատանա յիշուած չէ, թէպէտ այս քաղքին շատ հին ըլլալուն յայտնի ապացոյցներ կան: Հին և նոր պատմութեան մէջ Ատանայի յիշուած չըլլալուն պատճառն այս է որ քաղքը քիչ կարեւորութիւն ունէր, վասն զի անոր բնական գիւրքը նշանաւոր չէր:

Քաղքին տուններուն շատը շինուած է ըստ Հռոմէական ոճի կարմիր աղիւններէ որ շատ դիմացկուն են: Կը կարծուի թէ Հեղինէ շինել տուաւ քաղաքէն կամուրջը որ պատկերին մէջ կը տեսնուի, բայց հաւանականագոյն է թէ այն կամուրջը շինուեցաւ Իկոնիայ Սելուզեան թագաւորներէն: Կամուրջն իբր երեք հարիւր ոտք երկայն է, և ըստ երևութիւն այնպէս հաստատուն է հիմա ինչպէս էր ի սկզբան: Չախակոյղման աշտարակն այն մզկիթին աշտարակն է որ շինուեցաւ ի յիշատակ Մահմետականութեան վերջին յաղթանակին և հաստատութիւն դրանքուն այս երկրին մէջ: Բայ ի կամրջէն և մզկիթէն, հին Ժամանակէն մնացած երեւելի յիշատակ մը չկայ այս քաղքին մէջ:

Առուաւորի նիւթերն են բուրդ, բամբակ, ցորեն, գինի և պտուղ:

Գոնեայի մէջ իպրահիմ փառայի յաղթութենէն ետքը, Ատանա 1833էն մինչև 1839 Եգիպտացոյ ձեռքը մնաց:

Ատանայի երևոյթը շատ փոխուեցաւ վերջին տարիներուն մէջ: Տասն և հինգ տարի առաջ քաղքին փողոցները տասը ոտք միայն լայնութիւն ունէին, և էին խորտուրտ, և ձմեռուան եղանակին մէջ ցեխով ծածկուած: Հիմա լայն, շիտակ և քարայրաւոր են, կարգ կարգ խանութներով որոնց մէջ շատ տեսակ վաճառք կը դրանուին:

Բողոքականաց մատուռը պատկերին ձախակողմեան ծայրն է: Աւետարանական եկեղեցին կաղմուեցաւ հոս 1855ին, որոյ անդամներն ըստ վերջին տեղեկութեան 35 են, և պաշտօնի եկեղեցուն թիւն իրարու վրայ 250 է: Աղթնէն որ Հոգին սուրբ իր շնորհաց հեղմամբն այցելութիւն ընէ Ատանայի:

ՀՐԱՒԷՐ ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՂԹՔԻ
ԱՌ ՀԱՄԱՅՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺԱՂՈՎՈՒՐԴՍ
Ի ԹՈՒՐԿԻԱ

Սիրելի եղբարք եւ քոքք:

Մեր հորիզոնին վրայ դիզուած կը կենան թանձրամած ամպեր: Արդէն ծանօթ է մեզ ամենաւ որ փոքր Ասիոյ սովին յաջորդեց եւրոպական թուրքիոյ ներքին պատերազմը, եւ անոր աղէտները զգալի եղան ամէն ուրեք: Իսկ այժմու Բուսական պատերազմին աղէտները շատ աւելի դառնացուցին թուրքիոյ վիճակը: Աղքատութիւնը սպառազինեալ մարդու պէս երկրին վրայ հասաւ: Չենք կրնար ճշդիւ գրուցել թէ ինչ պիտի ըլլայ ասոնց հետեւանքը, սակայն գիտենք թէ եղած շարժումներն ու յեղափոխութիւնները կոյր բախտին ձեռքը չեն կատարուիր, այլ տիեզերաց կառավարութեան զեկն իր ձեռք ունեցող ամենիմաստ Արարչին կարգադրութեամբը, եւ ասոնց ամենուն մէջ անոր աներեւոյթ ձեռքը կը գործէ:

Արդ իրաց այս տխուր վիճակը զմեզ կը հրաւիրէ հայրենասիրական եւ ընկերական զգացմամբ վստեալ մեր ձայները Զօրութեանց Տէրոյն բարձրացնել եւ անոր օգնութիւնը հայցել, նման իսրայելի քաղցրանուագ սաղմոսագրուին որ ըսաւ. «Իմ նեղութեանս մէջ Տէրոյն աղաղակեցի, ու անիկա ինձի պատասխան տուաւ»:

Ուստի Բիւթանիոյ Միւթեան Օժանդակ ժողովը հրաւեր կը կարգայ թուրքիոյ Աւետարանական ժողովրդեան, որ մայիս 20 ըստ Լատ. կիրակի օրը միաբանական աղօթքի օր մը պահուի այս նպատակին համար, որպէս զի այս երկրորդ ոչ միայն ներկայ աղետալի վիճակէն շուտով ազատի, այլ եւ նախախնամական այս տնտեսութիւնը ընդհանուր թուրքիոյ համար հոգեւոր յեղափոխութեան ու վերակենդանութեան միջոց մը ըլլայ:

ԿԱՐԱՊԵՏ Դ. ԳԱՐԻԲԵՆԵԱՆ
Իւսկիւտար, ապրիլ 20, 1877

ԿԱՐԱՊԵՏ Դ. ԳԱՐԻԲԵՆԵԱՆ

Կիւմանք թէ քանի մը տեղերու կիրաւորեալ դպրոցներն 1877 տարւոյն համար տարած կիրաւորեալ դասերուն տեսարաններն առած չեն: Ունենք կը փափաքին որ իւրաքանչիւր ամսոյ դասերուն նիւթերը հրատարակուին, որպէս զի այն դպրոցները որ դեռ յիշեալ տեսարաններն առած չեն գտնէ գիտնան այն դասերուն նիւթերը: Ուստի վարը կը հրատարակենք տարւոյն վերջին վեց ամսոյ դասերուն նիւթերը:

Յունիս 3. Ամովսի ողբը. Ամովս. 1—15:
Յունիս 10. Հոգեւոր կենդանութեան խոստում. Ովս. ԺԴ. 1—9:

Յունիս 17. Իսրայելի գերութիւնը. Դ. Թագ. ԺԷ. 6—18:

Յունիս 24. Հանդէս:

Յունիս 1. Պօղոս Կիպրոսի մէջ. Գործ. ԺԳ. 1—15:

Յունիս 8. Պօղոս Պիսիդիոյ Անտիոքի մէջ. Գործ. ԺԳ. 26—41:

Յունիս 15. Առաքեալը Հեթանոսներուն կը դառնայ. Գործ. ԺԳ. 42—52:

Յունիս 22. Պօղոս Լիւսարացի մէջ. Գործ. ԺԴ. 8—20:

Յունիս 29. Հրէական լուծը կը խորտակուի. Գործ. ԺԵ. 22—31:

Օգոստ. 5. Պօղոս Մակեդոնիա կը շարկուի. Գործ. ԺԶ. 1—15:

Օգոստ. 12. Պօղոս եւ Շիլա բանտին մէջ. Գործ. ԺԶ. 22—54:

Օգոստ. 19. Թեսաղոնիկեցիք եւ Բերիացիք. Գործ. ԺԶ. 1—14:

Օգոստ. 26. Պօղոս Աթէնքի մէջ. Գործ. ԺԶ. 22—54:

Սեպտ. 2. Պօղոս Կորնթոսի մէջ. Գործ. ԺԶ. 1—11:

Սեպտ. 9. Պօղոս Եփեսոսի մէջ. Գործ. ԺԶ. 1—12:

Սեպտ. 16. Աստուծոյ խօսքին զօրութիւնը. Գործ. ԺԶ. 17—28:

Սեպտ. 23. Պօղոս Միլետոսի մէջ. Գործ. Ժ. 17—32:

Սեպտ. 30. Հանդէս:

Հոկտ. 7. Պօղոս Կեսարիոյ մէջ. Գործ. ԺԱ. 8—15:

Հոկտ. 14. Պօղոս Երուսաղեմի մէջ. Գործ. ԺԱ. 27—39:

Հոկտ. 21. Պօղոս եւ մակեդոնացիք. Գործ. ԺԲ. 17—50:

Հոկտ. 28. Պօղոս ժողովոյն առջեւ. Գործ. ԺԳ. 1—11:

Նոյ. 4. Պօղոս ֆելիքսի առջեւ. Գործ. ԺԴ. 10—25:

Նոյ. 11. Պօղոս Ագրիպպոսի առջեւ. Գործ. ԺԶ. 6—20:

Նոյ. 18. Գրեթէ համադրուած. Գործ. ԺԶ. 21—29:

Նոյ. 25. Պօղոս ալեկոնութեան տուն. Գործ. ԺԶ. 14—26:

Դեկ. 2. Ազատութիւն. Գործ. ԺԶ. 35—44:

Դեկտ. 9. Պօղոս Միլետի մէջ. Գործ. ԺԶ. 1—10:

Դեկտ. 16. Պօղոս Հաւովի մէջ. Գործ. ԺԶ. 16—51:

Դեկտ. 23. Պօղոսի վերջին խօսքերը. Բ. Տիմ. Դ. 1—8:

Դեկտ. 30. Հանդէս:

ԹՈՒԱՐԱՆԱԿԱՆ ԽԵՂՈՐԴՆԵՐ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Ապրիլ 5 թիւ Աւետարեբի մէջ դրուած խնդրոյն լուծումն իր բացատրութիւնով հանդերձ հետեւեալն է: Ըստ որում Պար. Յովսէփ Միքայէլեան թուաբանական լուծում կը պահանջէ, եւ կը բաւականանաւ

այսպէս լուծելով առաջարկեալ խնդրին, որ թէ ալճէպրական եւ թէ թուաբանական ուրիշ լուծումներ կրնայ ունենալ:

Բ. ՊԱՐՈՅՐ

Կ. պոլիս, ապրիլ 8, 1877

ԼՈՒԾՈՒՄՆ

Ենթադրենք թէ պահանջեալ խնդրներուն թիւն լինէր 10. անտեսն

$$10 - (5 + \frac{1}{2}) = 4\frac{1}{2}$$

$$4\frac{1}{2} - (\frac{9}{4} + \frac{1}{2}) = \frac{7}{4}$$

$$\frac{7}{4} - (\frac{7}{8} + \frac{1}{2}) = \frac{5}{8}$$

Եւ որովհետեւ 1 խնդր, այսինքն $\frac{5}{8}$ պիտի մնար, կը տեսնենք որ այս ենթադրութեան համեմատ պատասխանը $\frac{5}{8}$ պահանջէ:

Գարձեալ ենթադրենք թէ խնդրներուն թիւը 50 հաս լինէր. անտեսն կ'ունենանք.

$$50 - (25 + \frac{1}{2}) = 24\frac{1}{2}$$

$$24\frac{1}{2} - (\frac{49}{4} + \frac{1}{2}) = \frac{47}{4}$$

$$\frac{47}{4} - (\frac{47}{8} + \frac{1}{2}) = \frac{45}{8}$$

Եւ որովհետեւ 1 խնդր, այսինքն $\frac{5}{8}$ միայն պիտի մնար, կը տեսնենք որ այս ենթադրութեան համեմատ ալ պատասխանը $\frac{5}{8}$ աւելի է:

Արդ, 10 ենթադրելով ունեցանք սխալ — $\frac{5}{8}$ 50 » » » + $\frac{5}{8}$

Երբ առաջին ենթադրութեան վրայ 40 աւելցաւ, սխալն ալ $\frac{5}{8}$ կամ 5 աւելցաւ. ուրեմն 10 ի վրայ քանի աւելցնելու է որպէս զի առջի ենթադրութեան սխալն աւելնայ $\frac{5}{8}$, ուստի եւ բնաւ սխալ չմնայ: Չայս կ'որոշենք հետեւեալ համեմատութեամբ.

$$40 : 5 :: x : \frac{5}{8}$$

$$\frac{40 \times \frac{5}{8}}{5} = \frac{200}{5} = \frac{200}{40} = 5$$

$$x = 5$$

Այս 5 թիւն աւելցնելով 10 ի վրայ զոր արդէն ենթադրեցինք, կ'ունենանք 15 որ է խնդրոյն պատասխանը:

Արդարեւ, եթէ այս 15 թիւէն հանենք կէսը եւ կէս խնդր աւելի կը մնայ 7: Եթէ 7 էն ալ հանենք կէսն եւ կէս խնդր աւելի կը մնայ 3. Եւ եթէ 3 էն ալ հանենք կէսը եւ կէս խնդր ալ աւելի կը մնայ 1, եւ խնդրը լուծուած կ'ըլլայ առանց կիսելու խնդր մը:

Բ. Պ

Այս խնդրոյն ուրիշ երեք պատասխան ալ ընդունեցանք. բայց այն պատասխաններուն մէջ խնդրոյն օրինակոր լուծումը ցուցուած չէ:

ԳԱՆՏԱՆՑԻՆ ԳԱՆՏԱՆՑԻՆ ՄԵՂԱՌՈՒՐԻՆ ՏԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀՈՒՆԻՈՐՈՒՄԸ

«Արձակեցէք» բառը զոր Յիսուս հրամայեց իր աշակերտներուն՝ այժմու քահանայից արձակումը չի նշանակեր: Յիսուս չըսաւ. «Մեղաւորին ըսէք, Ես արձակեմ զքեզ,» այլ ըսէր հանդերձ. եւ առաքեալը որ նոյն խի Գրիստոսի բերնէն լսեցին «Արձակեցէք» բառը, արձակումներ չտուին մեղաց թողութեան համար, ինչպէս քահանայք կ'ընեն: Պետրոս առաքեալ որ Գրիստոսի բերնէն լսած էր այն խօսքը, երբ մեղաւորներէն հարցուեցաւ թէ ինչ ընեն որ փրկուին, չըսաւ անոնց. «Փրկուելու համար արձակում ընդունելու էք մենք, ուստի եկէք որ ձեր վրայ արձակում կարգաւոր», այլ ըսաւ. «Ապաշխարեցէք», այլ ըսէր հանդերձ. Պետրոս երբեք չբարոյեց մարդոց ըսելով, «Մենք առաքեալքս զրկուած ենք ձեզ ձեր մեղքերէն արձակելու, կամ ձեր մեղքերուն»

թողութիւն տալու, այլ անոր քարոզութիւնն այս էր. «Աստուած գիտութեամբ իմաստային տալախարութիւն եւ մեղաց թողութիւն տալու» (Գործ. Ե. 31): Երբ ներքինին հաւատաց Գրիգորի եւ ըստ փրկիչութիւն, «Ալ ինչ բան կայ զիս արգելելու», փրկիչութեամբ արձակեց զբեզ մեղքերէն, եւ փրկութիւն» եւ զիտենք որ ներքինին, առանց զիմելու այսպիսի միջոցի մը, այսինքն քահանայական իշխանութիւն ունեցող անձի մը արձակման, փրկութեամբ, երեք հազարը որ առաջին անգամ դարձի եկան Պետրոսի քարոզութեամբ, «Ես արձակեմ» բառերը չլսեցին առաքելոյն բերնէն, բայց եւ այնպէս արձակուեցան, եւ զգային թէ արձակուեցան, վասն զի Հոգւոյն սրբոյ պարգեւն ընդունեցան, եթէ անոնք արձակուեցան իրենց մեղքերէն առանց «Ես արձակեմ» բառերը լսելու, կամ առանց ընդունելու քահանայական արձակում, ապա Գրիգորի «Արձակեցե՛ք» քահանայից արձակումը չի նշանակեր:

Բառական չէ ըսել մեղաւորին «Ես կ'արձակեմ զքեզ»: Մեղաւորն իրօք արձակուած ըլլալու է իր մեղքերէն, եւ իրօք կ'արձակուի այն կերպով միայն զոր Գրիգորի սահմանած է: Եթէ մեղաւորն իրօք արձակուած չէ եւ կը կարծէ թէ արձակուեցաւ, մեծ վտանգի մէջ է, վասն զի ըսել է թէ իր մեղացը մէջ կը մնայ, եւ որչափ կը մնայ, այնչափ աւելի կը հաստատուի մեղաց ունակութեան մէջ: Քահանային արձակումը, եթէ Գրիգորի Սրժակեցե՛ք չէ, մեղաւորին ձեռքերը ու ժողովոյ միջոց կ'ըլլայ, եւ այս բանը սոսկալի համարուած է Աստուծոյ առջեւ: Աստուած կ'ըսէ Երեմիայի բերնով, «Երուսաղէմ մարգարէից մէջ սոսկալի բան տեսայ . . . անոնք չարագործներուն ձեռքերը կ'ուժովցնեն, որ չդառնան ամէն մէկը իր չարութենէն» (Երեմ. Ի. 14): Չարագործներուն ձեռքերը կ'ուժովցնեն» ըսելով Աստուած ըսել չուզեր թէ մարգարէք կը սորվեցնէին չարութիւն գործել: Այն սուտ մարգարէները չէին ըսեր ժողովրդեան, Չարութիւն ըրէք, մեղք գործեցէք, այլ կ'ըսէին, Տէրը ըսաւ, ձեզի խաղաղութիւն պիտի ըլլայ: Մեղաւորին ըսել, «Ինչի խաղաղութիւն է, արձակուեցար մեղքէդ», ուժովցնելէ անոր ձեռքը: «Ես կ'արձակեմ զքեզ», «Արձակուեցար իմ խօսքովս» ըսել մեղաւորին ձեռքերը ուժովցնել է: Անոր, «Բու վրադ պատիժ պիտի չգայ» ըսել անոր ձեռքերը ուժովցնել է: Քահանայք մեղաւորներուն ազատութիւն կը խոստանան, Այն մարդը պէս, որոնց համար կ'ըսէ առաքելային թէ Ազատութիւն կը խոստանան (Բ. Պետր. Բ. 19), մեր քահանայք ալ չեն կրնար տալ ինչ որ կը խոստանան, եւ այս կերպով չեն թողուր անոնց որոնց այն խոստումը կ'ընեն՝ զիմել բուն ազատութեան միջոցը փնտրելու: Քահանան այս խոստումը կ'ուժովցնէ մեղաւորին ձեռքերը որ չդառնայ մեղքերէն:

Եթէ հին օրինաց մէջ սոսկալի բան էր որ մեղաւորներն Աստուծոյ պաշտօնեաներէն ոյժ կ'առնէին մեղքի մէջ յարատեւելու, աւելի սոսկալի բան է Գրիգորի արձակման տնտեսութեան մէջ Աւետարանի պաշտօնեաներէն ոյժ եւ քաջալիրութիւն առնել մեղքի մէջ յարատեւելու:

Ս. Գ.

Բաղէշ, մարտ 15, 1877

ՀՈՒՆՁՔԻՆ ՀԱՄԱՐ ՄԵՍԿԻՆԵՐ

«Հոնիք քաջաւոր եւ անձնաւոր, որք աղաւթեք զՏէր հոնիք զհոնիք մշակուի հոնիք» (Մատթ. Թ. 37, 38, Դուռ. Ժ. 2):

Յիսուս, աշխարհի փրկիչը, երբ հանդերձեալ էր փրկութիւն աւետարանելու մե-

ղաւորաց եւ ճշմարտութիւնն յայտնել աշխարհի, թէպէտ իբրեւ Աստուած կարող էր միւլ լանել փոխել աշխարհիս փրկելու, իր աստուածային իմաստութեամբ հարկ համարեցաւ երկոտանան ձկնորաց միջոցաւ կատարել այն մեծ եւ զարմանալի գործը, եւ իր համարածմանէն ետքը բուրովին անոնց յանձնեց փրկութեան Աւետարանը քարոզել աշխարհի: Եւ առաքելային, ինչպէս կը տեսնենք Նոր կտակաւորներն մէջ, մինչեւ ի մահ համբերելով պատկեցին իրենց կոչումը եւ ընտրութիւնը: Առաքելային ալ իրենց վարդապետին պէս կը տեսնէին թէ հոնիք շատ էր եւ մշակները քիչէին, եւ կը խնդրէին հաւատացեալներէն աղօթել որ իրենց միջոցով Տէրը խօսքը յառաջանար եւ փառաւոր ըլլար ուրիշ տեղեր ալ, ինչպէս եղած էր անոնց մէջ (Բ. Թեո. Գ. 1): Առաքելայիններէն ետքը մինչեւ ցարդ պահիս չեղան ճշմարտ մշակներ որ իրենց վկայութիւնը սրով, հրով եւ ջրով կ'ընեցին:

Վերջիւնաւ բնաբանէն երկու օգտակար վարդապետութիւն կրնանք սորվիլ:

Ա. Մշակներ պէտք են հոնիքին համար: Մշակ բառով հոս կը հասկցուին, նախ, ընդհանուր առմամբ բոլոր Գրիգորի տնտեսքը: Ասոնց համար Սուրբ գրոց մէջ շատ տեղ քարոզելու պարտականութիւն յայտնապէս կայ: «Հոգին եւ հարսը կ'ըսեն, Եկուր, եւ ան որ կը լսէ թող ըսէ, Եկուր» (Յայտ, Ի. 17): «Եւ շատ ժողովուրդներ պիտի երթան ու ըսեն. Եկէ՛ք Եւ իմացնելու, Յակոբին Աստուծոյն տունը ելլենք, որ մեզի իր ճամբաները սորվեցնէ, ու անոր շաւղիներուն մէջը քաշենք, ինչու որ օրէնքը Սիոնէն, ու Տէրը խօսքը Երուսաղէմէն պիտի ելլէ» (Ես. Բ. 3): Տես եւ Սըմ. Լ. Գ. 3, Յովն. Ա. 46, Գ. 29: Գրիգորիս այս տեսակ մշակներուն համար աղօթած է. «Բայց չէ թէ մինակ անոնց համար կ'աղաչեմ, հայա անոնց խօսքովը բոլոր ինծի հաւատացողներուն համար ալ» (Յովն. Ժ. 20):

Մշակ բառով կը հասկցուին, երկրորդ, այս պաշտօնին համար յատկապէս որոշուած մարդիկ, որ պարտական են բոլորովին անձնատուր ըլլալ Աստուծոյ գործին, հսկել հոգւոց վրայ, արածել Աստուծոյ հօտը կենաց մարգագետիններուն մէջ: Սուրբ գրոց մէջ շատ խօսքեր կան ցուցնելու այս նուիրական պաշտօնին կոչողներուն համար սրբութեան հարկաւորութիւնը: Տես Եւ. Ի. 1, Մատթ. Ի. 19, Գործ. Ժ. 2-4, Բ. Կոր. Ա. 1, Ժ. 8, Ժ. 10, Եբր. Ե. 4: Այս պաշտօնին նուիրեալ անձանց պիտեալ բարձր անուններ տրուած են Սուրբ գրոց մէջ, զորօրինակ, Գրիգորի դեսպաններ, Գրիգորի պաշտօնեաներ, Աստուծոյ խորհուրդներուն տնտեսներ, հաւատոյ պաշտպաններ, այլովքն հանգրձն: Այս անձինք պարտին ըլլալ մաքուր, սուրբ, խոնարհ, համբերող, անարատ, յօժարակամ, անշահախնդիր, անշահաւ, հեղափոխ, անձնաւոր, անձնաւորաց, արդար, ժուժկալ, հիւրասէր, ուսումնասէր, աղօթասէր, այլովքն հանգրձն:

Բ. Մշակներ հանողը հոնիքին տէրն է: Սուրբ գրոց վկայութիւններէն, որոնցմէ ոմանք վերը յիշեցի, կը տեսնուի որ այս աղին եւ բարձր պաշտօնը կը տրուի Աստուծոյ, ոչ թէ մարդոցմէ: Շատ անգամ տեսնուած է որ առանց Աստուծոյ կոչմանը մարդիկ կը ճգնէին այլեւայլ միջոցաւ մտնել այս պաշտօնին մէջ ընդ չափու համար, առանց խորհելու թէ այս կերպով Աստուծոյ օրհնութիւնը չեն կրնար ընդունիլ, եւ հետեւաբար մնաւ կը բերեն անոր գործին, հաւատացելով ալ փոխանակ օրհնութեան անէծք կ'ըլլան, եւ իրենք անպատու հաս չեն մնար Աստուծոյ արդարութենէն: Տէրը ասայ որ այսպիսի-

ներ կ'անխաւ արթնան եւ իրենց պարտականութիւնն ի գործ դնեն:

Հոնիքը շատ է եւ մշակները քիչ: Մարդոց մեծ մասը տակաւին կը խորհարարէ մեղաց խաւարին մէջ, ուստի աղօթենք եւ ջերմեանդութեամբ խնդրենք հոնիքներն Տէրոյմէն որ հաւատարիմ, անձնուրաց, սուրբ, գործունեաց, Պողոսի եւ անոր նմանեաց հոգին ունեցող մշակներ հանէ իր հոնիքին. այնպիսի մշակներ որ կարող ըլլան ընդ Պողոսի համարձակութեամբ գոչել, «Նմանող ինձ եղբուք, որպէս եւ ես Գրիգորիս»:

Հ. Ս. ԳԱՐԵՆԵԱՆՅ

Վան, 5 ապր. 1877

ԳԱՂԱՐԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

3.

ՍՏԱԿ ՊԱՆԵՆՈՒ ԵՂԱՆԱԿԸ

Նախընթաց յօդուածներէն մի կուն մէջ ըսինք թէ, թէ անհատի եւ թէ ազգի համար, հարստութիւն աւելցնելու մի միայն միջոցն է աշխատութեան եւ խնայողութեան: Դարձեալ ըսինք թէ, մեր աշխատութիւնը որչափ հնար է արդիւնաւոր ընելու համար, ընտանի անասուններ եւ մեքենաներ գործածելու ենք, Պէտք է նաեւ որ ամէն մարդ ոչ թէ ամէն տեսակ գործ ընէ, այլ իրեն համար յատուկ գործ կամ արուեստ մը ընտրէ եւ անոր դրացի: Բայց այս խնդրոյն վրայ չեմ գրեր, վասն զի խելքը եւ փորձառութիւնը կը սորվեցնեն առանց գիրքի, թէ գործերուն շատերու բաժնուիլը օգտակար է: Յայտնի է թէ միեւնոյն անձը չի կրնար ըլլալ աղէկ հիւս, աղէկ դարբին, աղէկ հողագործ եւ աղէկ վաճառական միանգամայն: Լաւ է եւ հարկ է որ այլեւայլ մարդիկ այլեւայլ բաներ ընել սորվին, եւ այնպէս ամէն հասարակութեան մէջ կատարուելու գործերը շատերուն բաժնուին:

Բայց աշխատութիւնը թէ եւ իմաստութեամբ ի գործ դրուի, չի կրնար անհեղինակ մարդու մը հարստութիւնը, եթէ մարդը կը վտանգէ իր շուքը, Պէտք է որ մարդ իր շահէն մաս մը պահէ, Այս բանը շատ պարզ եւ շատ դիւրին կը թուի, բայց ստակ պահել կամ աւելցնել իրօք աւելի դժուարին է քան ստակ չահել: Եթէ մարդ մը 5 դահեկան ունի իր քսակին մէջ, աւելի դիւրին է ծախք ընել զայն քան պահել: Մարդը կը խորհի թէ 5 դահեկանը բան մը չէ, կամ թէ 4 դահեկանին ու 5 դահեկանին մէջտեղ տարբերութիւն մը չկայ, ուստի եթէ դահեկան մը գինաց տայ, աղքատ չըլլար: Այսպէս մէյմէկ դահեկան ծախք ընելով, քովը ստակ չի մնար: Եթէ մարդը լիւր առնենար, մեծ բան պիտի համարէր եւ պիտի ջանար պահել զայն, բայց 1 դահեկանին ինչ է, Ուստի ստակ աւելցնել կամ խնայութիւնը ընել ուղղը մարդու մը համար սորվելու առաջին դասն այս է, որ 5 դահեկանը մէկ հինգոց կ'ընէ, եւ 20 հինգոցը մէկ լիւրա: Եթէ կ'ուզէ ունենալ հինգոց մը, դահեկանները պահելու է. եթէ կ'ուզէ լիւր մը ունենալ, հինգոցները պահելու է: Մարդ սորվելու է որ դահեկան պահել այնպէս հարկաւոր է ինչպէս հարկաւոր է լիւր պահել: Անգղիկներէն հին առակ է. Պահէ դահեկանները, լիւրան ինքնին կը պահուի:

Ստակ աւելցնելու կամ խնայութիւնը ընելու երկրորդ սկզբունքն է չքնել այն բանն առանց որոյ կրնան ըլլալ կան շատ բաներ որ մեր ակործանը կը քաշեն, կամ, ուրիշ բառերով ըսենք, զորս ունենալ մեզի հաճելի է, եւ զորս թերեւս մեր ծախքներէն շատերն ունին, բայց որոնց կարօտ չենք մենք, եւ քիչ մը անձնուրացութեամբ կրնանք տարիլ առանց անոնց: Ով որ ստակ աւելցնել կը ջանայ, այսպիսի աւելորդ բաներու համար դրամ վատնելու չէ: Գինի եւ ուրիշ ըմպելիք այս տես-

ակ աւելորդ բաներու կարգէն են: Թերեւս կը սիրենք դանդ, եւ թերեւս ակործանելի են անոնք խմելու, բայց օգտակար չեն: Ընդ աւելի ոյժ չեն տար, ընդ հակառակին մնաւ կուտան, քանզի մեր փափաքն առայն միշտ կ'աւելնայ, եւ երբ չափաւորաց կը խմենք, կը խանգարեն մեր ստամոքսը եւ ջիւղերը, կը կորսնցնեն մեր մարմինը եւ հոգին միանգամայն:

Ստակ աւելցնելու կամ խնայելու երրորդ սկզբունքն այս է որ բան մը իբրեւ անպիտան նետուելու չէ: Այս դասը դեռ սորվուած չէ թուրքից մէջ, թէպէտ եւ արաբացի եւ Ամերիկայի մէջ հարստութեան մեծ աղբիւր է: Եւրոպայի մէջ մարդիկ մեծ դուռներու տալով քաղաքներուն փողոցներն աւելելու եւ անասնոց դիակները վերցնելու արտօնութիւնը կ'առնեն, եւ ինչ որ կը ժողովէն կը վաճառեն հողագործաց որ իբրեւ աղբ կը գործածեն այն բաները երկիրը պարարտացնելու, ուր թուրքից մէջ այս բաներն անպիտան համարուած են: Հոս աղբերն եւ ուրիշ աւելորդներ կը տարուին եւ կը զիջուին քաղքէն դուռ, ուր մնալով հիւսիսեւթեանց աղբիւր կ'ըլլան, կամ կը նետուին գետը կամ ծովը, եւ կամ կը տրուին շուներու որ ամենեւին օգուտ չունին մարդոց: Եթէ կոտորանքներու արդիւնք աղբերն յօգուտ գործածուին, բաւական եկամուտ կը բերէին քաղքին բոլոր աղքատաց ապրուստը հայթայթելու:

Թուրքից մէջ հարկաւ մեծ դժուարութիւն է ժողովրդեան տգիտութիւնը, ժողովրդը չի գիտեր շատ բաներուն պիտանութիւնը, բայց սորվելու է: Երբ կը տեսնէ որ Անգղիայէն մարդ եկած է հին ոսկրներ գնելու, եւ Բուսիլի երկաթուղային ամէն կայարանին մէջ կը տեսնէ այնպիսի ոսկրներու կոյտեր, պարտի խելքով գտնել թէ թուրքից դաշտերը պողպատ ընելու համար կրնան այն ոսկրները գործածուիլ: Բայց գիրք պէտք չէ գիտնալու համար թէ ամէն տեսակ աղբ եւ աւելորդ բան դաշտերու վրայ տարածուելու է, թէ ամէն կոտոր լաթ կրնայ ծախուիլ թուրք շինելու համար, թէ միւրիւր կրնայ գործածուիլ աճաւ շինելու եւ երկիրը պտուղաբեր ընելու: Բաւական է միայն որ ժողովրդը ըստ արժանոյն ուղարկուի թիւն ընէ հարստութեան այս աղբիւրներուն, շուտով պիտի գտնէ շատ բաներուն օգուտը որ բոլոր երկրին մէջ իբրեւ անպիտան կը նետուին:

Ստակ աւելցնելու կամ խնայութեան չորրորդ սկզբունքն է խնայութեան համար ինք վինք չգրկել հարկաւոր բաներէն: Խնայողութիւնը կրնայ այնպիսի մնաստակար կերպով ի գործ դրուի, որ կործանիչ կ'ըլլայ մարդուն: Խնայողութիւն չէ քիչ ուտել, կամ զրկուիլ հարկաւոր հանգրձնէ: Այս կերպով մարդ կը կորսնցնէ մանաւանդ իր առողջութիւնը եւ գործութիւնը քան թէ ստակ կը չահի: Խնայողութիւն չէ ձին կամ եղբ թողուլ անօթի: Խնայողութիւն չէ շարժան մէջ 7 օր, կամ օրը 15 ժամ գործել, քանզի մարդ հանգստեան պէտք ունի, եւ եթէ հանգիստ չընեն, ստուգիւ կը կարծեցնէ իր կենսքը: Խնայողութիւն չէ ուրիշ բան չի մտածել եթէ ոչ ստակ, վասն զի քան ստակն աւելի պատուական բաներ կան, ինչպէս հոգին եւ միտքը, որք եթէ անխնամ թողուին, բարոյական եւ մտաւոր յառաջադիմութիւն չի կրնար ըլլալ աղբին մէջ: Ամենէն աւելի իմաստութեամբ ծախուած ստակ այն է որ կը տրուի կրօնական հաստատութեանց օգնելու կամ տղայք դաստիարակելու: Կրնանք յաւելուլ նաեւ թէ քաղաքական անտեսութեան մէջ ընդհանուր ընդունուած սկզբունքն է թէ ամէն ընտանիք պարտի ունենալ աղէկ լրագիր մը: Աղէկ լրագիր մը համար տրուած ստակ կը կարուած չէ:

Վերի զիտողութիւններէն կը տեսնուի թէ սա հարցումը, «Ինչպէս կրնանք ստակ աւելցնել», թուրքական հարցման մը պէս չէ, զոր բերնոց կը սորվինք, եւ այնուհետեւ կը դիտանք թուրքական անպիտանութիւնը լուծելու կերպը: Այլ այնպիսի հարցում է որուն կրնայ պատասխանուիլ քանի մը ընդհանուր սկզբունքներով միայն, զորս իւրաքանչիւր ոք ի գործ պիտի դնէ ըստ պարագայի իր խելքով եւ դատողութեամբ կը զօղելու: Բայց եւ այնպէս սկզբունքներ նուազ կարեւոր չեն, եւ առանց սկզբունքի ոչ ոք կրնայ արդարութեամբ եւ իմաստութեամբ ստակ աւելցնել:

ՃՈՐՃ ՎՈՇՊԵՐԵՆ

Բուսիլի Հիւսար

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ապրիլ 26 ըստ Յուն. և մայիս 8 ըստ Լատ., 1877

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Անճրեւները Բուսիոյ զինուորական շար-
ժումներն ուղարկուցին Պատերազմը հրա-
տարականէն շարժած մ'ետքը Բուսիոյ-
ցիւր հազար սկստն պատրաստութիւն
տեսնել Դանուբն անցնելու Բուսիացիք
երբ կալաց հասան կալացի առջեւ գըտ-
նուած բոլոր օտար շոգենաւերուն հրա-
ման տուին մէկ ժամու մէջ մեկնել և յ-
նուէնտեւ սկսան հարկաւոր ամրոցներ
շինել եւ թնդանօթներ շարել զիրենք
պաշտպանելու համար, նաեւ մեծ արա-
գութեամբ Դանուբի մէջ իջուցին փոքր
շոգենաւեր, զոր երկաթուղով բերած
էին Գիւնէնի, եւ ապա սկսան նա-
ւակները դարձնել դէպ ալ կէտն ուր
պիտի շինուի կամուրջը: Կ'ըսուի թէ Բու-
սիացիք Դանուբի վրայէն երկաթեայ շոգ-
թայ մը ձգած են Օսմանեան շոգենաւերը
արգելելու որ չկարենան դարձել Բուսիա-
ցիները: Բուսիացեաց յառաջանալուն պատ-
ճառաւ Սուլթանայ Օսմանեան նաւատոր-
միւն հրամանատարը չուզեց թողուլ օ-
տար շոգենաւերուն Դանուբ մտնել Բու-
սիացիք Գալաֆաթը կ'ամրացնեն:

Անատուրի կողմը Բուսիոյ գործողու-
թեանց վրայ շատ քիչ տեղեկութիւն կայ:
Պաթմալի մօտ Զլուրեքսուլու Ալի վա-
շայի հրամանատարութեան տակ գըտ-
նուած կամաւոր զօրքն ուրիշ քանի մը
փոքր կռիւներ ըրին: Բուսիացիք կարսի
եւ Արտաշանի վրայ քաղցին եւ մեծ
յարձակում ընելու կը պատրաստուին, բայց
զինուորական մեծ գործողութիւններ դեռ
չպատահեցան: Ապրիլ 28ին Բուսիացիք
ցոյցեր ըրին կարսի մօտերն, եւ կարսի
ճամբուն վրայ Պարտէզի մօտ Փէրիշան
կողմէն կիրճը բռնելու ջանացին, բայց
Օսմանեան զօրքն անոնցմէ առաջ յիշեալ
կիրճը բռնեցին, ուստի եւ Բուսիացիք ա-
ռանց պատերազմելու ետ քաշուցան, եւ
կարսի շուրջ հեռագրական թէւերը խոր-
տակեցին: Օսմանեան փոքր զօրախումբ
մը, որ 12 թնդանօթ ունէր, ջանաց ար-
դելել Բուսիացիները հեռագրական թէւե-
րը խորտակելէ, եւ երկու կողմի զօրաց
մէջտեղ փոքր կռիւ մը եղաւ: Մինչեւ մայիս
1 Ալաշկերտի կողմը Բուսի զօրք տես-
նուած չեն, եւ նոյն թուականաւ կարսէն
դարձուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ
թէ Սեբաստիայէն բաղնիքի Զեքէնքներ
կը հասնէին հոն: Կ'երեւի թէ Բուսիացիք
կ'ուզեն բաւական զօրութիւն թողուլ յիշ-
եալ քաղաքները պաշարելու, եւ կարսի
եւ Վանի վրայ քաղել: Հաւանական է թէ
Մուսթաֆա փաշայի բանակը Սօլանը լե-
րան մօտ Բուսիացեաց դէմ պիտի ելլէ:

Հոպարթ փաշա Դանուբի վրայ իր շո-
գենաւին մէջ էր երբ Բուսիացիք երեւցան
կալացի մէջ: Բուսիացիք թնդանօթ ար-
ձակեցին Հոպարթ փաշայի շոգենաւին
վրայ, բայց շոգենաւը սրենթաց ըլլալով
անջնաւ ազատեցաւ եւ հոս հասաւ:

Կառավարութիւնը Թուրքիոյ ջուրե-
րուն մէջ դանուած Բուսի վաճառականաց
նաւերուն չորս օր միայն պայմանաժամ
տուաւ Թուրքիոյ ջուրերէն մեկնել: Նաեւ
ծանուցած է որ եթէ հարկ ըլլայ պիտի
խուզարկէ Սեւ ծովը մանող օրեւիցէ աղ-
գի նաւերը, Կառավարութիւնն այս միջո-
ցը ձեռք առած է, որպէս զի դէնք եւ
ռազմութիւն չտարուին Ի Բուսիոյ:

Վիէնայի թէրթերը կը գրեն թէ
Խրիսի մէջ Պաշէք սէրայի Մահմետական-
ները Բուսիոյ դէմ ապստամբած են:

Կայսերական կառավարութիւնը ծանու-
ցած է թէ մայիսի 5էն սկսեալ Սեւ ծո-
վուն բոլոր Բուսիական նաւահանգիստները
պաշարման վիճակի մէջ պիտի դրուին, եւ
եթէ երեք օրէն ետքը օրեւիցէ նաւ մը
յիշեալ նաւահանգիստները մտնել կամ
դուրս ելլել փորձէ, իրեն թշնամեաց նաւ
պիտի նկատուի Օսմանեան նաւերէն:

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՆՈՒՆ ԺՈՂՈՎՐ

Հինգշաբթի օր, ապրիլ 26 ին, պատե-
րազմին հրատարակուելուն վերաբերեալ
թուղթերը ժողովոյն առջեւ բերուցան, եւ
նազգաշ Էֆէնտի երկար ատենախօ-
սութիւն մը ընելով ըսաւ թէ ժողովուրդը
մասնաւոր ջանք ընելու է այս պատերազ-
մին ատեն կառավարութեան օգնելու, եւ
առաջարկեց, 1. թէ բոլոր Թուրքիոյ մէջ
հանգանակութիւն մը բացուի հայրենաց
օգնութեան հանգանակութիւն անունով,
2. թէ բայց ի զինուորական պաշտօնակա-
ներէն բոլոր միւս պաշտօնակալը որ 1,000
դահականէն աւելի ամսական կ'առնեն,
այս պատերազմին ատեն իրենց ամսա-
կաններուն կէսը տէրութեան դանձու-
թողուն, 3. թէ կալուածող տուրքը կըրկ-
նապատիկ հաւաքուի այս տարի, այսինքն
թէ ներկայ տարուոյս եւ թէ գալ տարուոյ
տուրքերը միանգամայն աւանդին: Նազ-
գաշ Էֆէնտի յարեց նաեւ թէ շատ տե-
ղեր ժողովուրդը կը հարատահարուի կալ-
ուածող տուրքին անարդար բաշխումէն,
եւ թէ ինքը ըսել կ'ուզէ որ կալուածող
տուրքը արդարութեամբ հաւաքուի:

Այսուհետեւ ժողովն աղերսագրերը
քննութեան առաւ: Աղերսագրերն ընդ-
հանրապէս դաւառաբանակ ժողովրդաց հա-
րատահարութեան վրայ գըրուած գանգատ-
ներ կը պարունակէին: Նախագահն ըսաւ
թէ ինքն այս նիւթոյն վրայ մէկ օրուան
մէջ իբր 50 աղերսագիր ընդունած է: Ե-
րեսիօնաւոր մասնաժողովներուն մէջ ե-
լեւմտից հաշուեցոյցը քննեցին:

Երեքշաբթի օր, մայիս 1 ին, դարձեալ
վիւայէթի օրէնքը քննութեան առնուցաւ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհ. Սուլթանին կողմէն հրամանագիր
մը զրկուցաւ բոլոր գաւառաց կուսա-
կաններուն ժողովրդեան մէջ հրատարակ-
ուելու համար: Յիշեալ հրամանագրին մէջ
պատերազմի պատճառները յիշուելէ ետ-
քը ժողովրդեան հրաւէր կը կարգացուի
հայրենաց պաշտպանութեան եւ անկա-
խութեանը համար հարկաւոր օգնութիւն-
ներն ընել: Ըսուած է նաեւ թէ այս
երկրին մէջ բնակող բոլոր ժողովուրդները
միեւնոյն հայրենաց օրդիք են, եւ իւրա-
քանչիւր ոք իր քաղաքացւոյն կեանքն եւ
պատիւն իր կենաց եւ պատուոյն պէս
պահպանել ջանալու է, եւ ամէնքը միա-
բան գործելու են: Նաեւ ըսուած է թէ
Բուսիա պնդած է որ Թուրքիոյ Մահմե-
տական գէշ խորհուրդներն ունին իրենց
այլակրօն հայրենակցացը դէմ: Ուստի ա-
մէն կարգի ժողովուրդները կը յորդոր-
ուին եղբայրական սիրով ապրելով ցու-
ցնել թէ սուտ է Բուսիոյ այն խօսքը:
Կայսերական կառավարութիւնը միակայն
Բուսիոյ հետ պատերազմի բռնուած է,
եւ ժողովրդեան պատուի կը տրուի միաս-
մը չհասցնել Թուրքիոյ մէջ բնակող օտար
հպատակաց:

Գերմանիոյ դեսպանատան մարդիկը
Պէտլեքտէրէ Բուսիոյ դեսպանատունը
պիտի փոխադրուին Գերմանիոյ նոր դես-
պան Բայրի իշխանը մօտերս հոս պիտի դայ:

Աւստրիոյ դեսպան, Զիլի կոմսը,
Վիէնայէն մեկնած է Պոլս դալու համար:

Սերուիացիք կը ջանան դարձեալ
իրենց բանակն ոտուարացնել, եւ կ'ըսուի
թէ Սերուիոյ մէջ զինուորական պատրաս-
տութիւններ կ'ըլլան Բուսիոյ օգնելու,
երբ առիթ պատահի: Սերուիոյ ժողովուր-
դը դարձեալ պատերազմ ընել չուզեր,
բայց Օսմանեան կոչուած զաւանդ ընկե-
րութիւնը կ'աշխատի վերստին պատե-
րազմ գըրաւել եթէ կարելի ըլլայ: Յիշեալ
ընկերութիւնը դաւ կը գործէ նաեւ իշ-
խանութենէ ձգելու Միլան իշխանն, եւ
անոր տեղ կարգել Գարաճօրճէվիշ իշ-
խանը:

Կ'ըսուի թէ Ելեւմտից պաշտօնէին

խորհրդականը մօտերս Անգլիա պիտի եր-
թայ 5,000,000 լիւրայի փոխառութիւն մը
ընելու:

Ներկայ չիթ վիճակին նայելով, կա-
ռավարութիւնը լրագրական օրէնքը դադ-
րեցուցած է, եւ, եթէ հարկ ըլլայ, առանց
դատաստանի պիտի խափանէ կամ դադ-
րեցնէ լրագրիները:

Այսուհետեւ Պաղտատի փոխման
երկուշաբթի օրերը սկսնելով եւ չորեք-
շաբթի օրերը թաթարով պիտի զրկուի
մինչեւ Ամասիա: Ամասիայէն անդին ալ
սկսնելով պիտի զրկուի:

Թուրք լրագրիները տետրակի մը
թարգմանութիւնը կը հրատարակեն որ
մօտերս Մէքքէյի մէջ ցրուուած է: Յիշ-
եալ տետրակն ուղղեալ է առ ամենայն
Մահմետական Արարիոյ, Եգիպտոսի,
Մարսքոյի, Պարսկաստանի, Աֆղանիս-
թանի, Դաշկարի, Թիւրքիստանի եւ այլոց
գաւառաց, եւ կը հրաւիրէ դանձու Սուլ-
թանին օգնութեան գալ եւ դէմ դնել
այն յարձակման զոր Բուսիա Մահմետա-
կանութեան դէմ ընել կը պատրաստուի:

Այս շաբաթ թղթագրամը դարձեալ
շատ ինկաւ: Կայսերական կառավարու-
թիւնը միջոցներ ձեռք առած է վտա-
հուծութիւնը հաստատելու, եւ կ'ըսուի թէ
ըստ Յունաց մայիս 1ին հրապարակաւ
պիտի այրուի բաւական թղթագրամ ու-
րուն արժէքն Օսմանեան դրամսեղանին
կողմէն պիտի վճարուի:

Շէվքէթ փաշա Պաղտատի մէջ պաշ-
տօնի կարգուցաւ:

Ինչպէս արդէն ուրիշ գաւառաց
բնակիչներուն հրաւէր եղած է, նոյնպէս
Կ. պոլսոյ մէջ ալ հրաւէր տրուած է: Կոտակ
հանգանակել պահպան զօրաց համար որ
հիմա դըռնի տակ կը կանչուին:

Չորեքշաբթի օր զրոյց մը տարած-
ուցաւ թէ Կարսի մօտ 20,000 Օսման-
եան զօրք գերի ինկած են: Շատեր հա-
ւատացին այս պրուցին, վասն զի այսպիսի
հեռագիր եկած էր Անգլիոյ դեսպանա-
տան: Բայց Մահմետ փաշա եւ Բէտիֆ
փաշա Անգլիոյ դեսպանատունն երթա-
լով յիշեալ վրոյցը հերքեցին:

Սեբաստիոյ կուսակալը հեռագրով
կ'իմացնէ թէ քանի մը շաբաթ առաջ Ա-
ւետաբերի մէջ յիշուած Կէմէրէքցի հալ-
սին սպանողները բռնուած են:

Թաղվի միագլխի կ'ըսէ թէ մօտերս
գիտաւոր աստղ մը պիտի երեւայ, եւ ժո-
ղովուրդը գիտնալու է թէ ինչպէս Խրիսի
պատերազմի ատեն նոյնպէս եւ հիմա գի-
տաւոր աստղի մը երեւալը զարմանալի
զուգադիպութիւն մըն է, բայց պատերազ-
մի հետ ամենեւին վերաբերութիւն չունի:

Սամսունէն գըրուած նամակները կը
ծանուցանեն թէ յիշեալ քաղաքին մէջ գո-
ղութիւնները շատցած են: Աւազակներն
այն տեղի բանտը ծակել փորձած են
բանտարկեալներէն մէկ քանիները ազա-
տելու համար, եւ կառավարութիւնը բան-
տարկեալները Թապիա կոչուած տեղը
փոխադրած է:

Սուլթան Միլլէթին երբ Բէշթա ա-
ռաւ, անկէ հոս բերաւ Հունգարիէն քա-
նի մը ընտիր ձեռագիրներ որ կայսերա-
կան գրատան մէջ կը պահուէին: Վեհ.
Սուլթանը մօտերս յիշեալ գրքերը Հուն-
գարիա զրկեց Բէշթա գացող պատգա-
մաւորաց միջոցաւ: Հունգարիոյ աղգային
ժողովը յիշեալ արարեւին համար Վեհ.
Սուլթանին շնորհակալութեան ուղղութիւն
մատուցանելու որոշում տուած է:

Ասկէ Հունգարիա գացող պատգամա-
ւորը Բէշթայի մէջ շատ սիրալի ընդունե-
լութիւն գտած է:

ԱՅԼԵՆԱՅԼՔ

Մայիսի 5ին Բուսիացիք թնդանօթ ար-
ձակեցին Խալախի դիմացը Օսմանեան
զօրաց բռնած զիւրքերուն վրայ, եւ Օս-

մանեան պատերազմական նաւերը Բուսիոյ
ամրութեանց վրայ կրակ ընել սկսելով
գիւղաւանդ տուն մը կործանեցին Խա-
լախի մէջ: Սուլթան դանուած Օս-
մանեան պատերազմական նաւերը Բուսի-
վաճառականական նաւ մը բռնեցին: —
Սեւ ծովու մէջ գտնուած զրահաւորնե-
րէն հինգին Միլլէրիական ծով երթալու
հրաման տրուեցաւ: — Բուսիոյ ծովեզրերը
պաշարող Օսմանեան նաւատորմը 20
նաւէ կը բաղկանայ, եւ Հոպարթ փաշա-
յի հրամանատարութեան ներքեւ է: —
Օսմանեան նաւատորմը Սերեք գետոյն
վրայի երկաթուղոյ կամուրջը ուժեղա-
ծել սկսած է: — Բուսիոյ պաշտօնեաց
ծանուցած են, թէ իրենք Թուրքիոյ դէմ
պատերազմելու փափաք չունին, վասն զի
յիմարութիւնէն այսպէս ընել: — Բ. դունն
հրաման եղաւ Բուսիական գործակա-
տարին Պոլսէն մեկնել: — Թուրքիոյ բա-
նակին մէջ ժամանակաւ ուժեղագործ
հրահանգիչ, Տիքսոն զօրապետը, Պոլսոյ
Անգլիական դեսպանատան մէջ զինուո-
րական պաշտօնի կարգուցաւ: — Անգ-
լիոյ կառավարութիւնը կը պատրաստէ
ցուցակ մը զօրաց որ ի պահանջել հարկին
դուրս պիտի զրկուին, եւ շոգենաւուց որ
այն զօրքը պիտի կրեն: — Հունգարիոյ
աղգային ժողովը անգամներէն մին ը-
սած է թէ կառավարութիւնը հանգարտ
կենալու չէ, մինչեւ Բուսիոյ զօրքը կը
յառաջանան Բուսիանի մէջ: — Աւստրիոյ
պաշտօնեաց յայտարարեցին թէ, իրենք
բոլոր տէրութեանց հետ բարեկամ ըլլա-
լով, զինուորական պատրաստութիւններ
ընելու պատճառ չեն տեսներ: — Պաշտօն
յայտարարած է թէ բոլոր կաթոլիկներ-
ուն համակրութիւնը Թուրքիոյ հետ է:
— Անգլիա պիտի չհաճի որ պատերազ-
մական նաւերն արդեւելին Սուէիի ջրանց-
քն անցնել: — Բուսիա կը ծանուցանէ
թէ ինքը պատերազմ կ'ընէ որպէս զի
Թուրքիոյ գործադրել տայ այն բարեկա-
րութիւններն որոց վրայ Եւրոպա արդէն
միաբանած է:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անգլիոյ, Գաղիոյ եւ Իտալիոյ կառա-
վարութիւնները յայտարարեցին թէ ներ-
կայ պատերազմին ատեն իրենք Բաղար-
ձակ չէզոքութիւն պիտի պահեն: Անգլիոյ
աղգային ժողովը անգամներէն ունաւ
պաշտօնէից հետ համալիր չեն, բայց ա-
զատական կուսակցութիւնը մինչեւ հիմա
պաշտօնէից աշխարհավարութիւնն ան իրար
աշխարհավարութիւն մը առաջարկած չէ:

Բուսիոյ կառավարութիւնն արդարա-
բուծիւն ըրած է Բեզրուպուրի լրագրաց
միւսիայն կառավարութեան կողմէն տըր-
ուած պատերազմական լուրերը հրատա-
րակել:

Լորտ Տէրալի ըսած է թէ պատե-
րազմը արդարացեալու համար Բուսիոյ
յայտնած պատճառները բաւական չի հա-
մարի:

Անգլիոյ աղգային ժողովոյն մէջ քա-
նի մը օր առաջ առաջարկութիւն մը յա-
ռաջ բերուցաւ, թէ Անգլիա կը փախա-
քի Թուրքիոյ Գրիստոնէից վիճակին բար-
ւոյն, բայց կը դատապարտէ Բուսիոյ
գէնըրլ միլիտարը: Յիշեալ առաջարկու-
թեան մէջ կ'ըսուի նաեւ թէ ժողովը գոհ
է որ պաշտօնեաց չէզոքութիւն պիտի
պահեն ցործար Անգլիոյ շահերուն վրաս
չհասնիր, եւ թէ անմիջապէս պիտի պաշա-
պանեն Անգլիոյ շահերը, եթէ պահանջուի:

Կոլոս անուն Բուսիական թերթը
ներքին բարեկարգութեանց վրայ խօսե-
լուն համար երկու ամիս գաղութեաց:

Անգլիոյ նաւատորմին հրաման տըր-
ուած է նախ կրետէ, եւ անկէ Աթէնք
երթալու:

Կ'ըսուի թէ Աթերիկեան նաւատոր-
միւ մը պիտի զրկուի Կ. պոլսի:

ԵԼԵՆԱՅԼՔ ԵՒ ԱՌԵՆՏԱԿԱՆ

Ապրիլ 25, մայիս 7, 1877	
Գոնտիլի	9
ԳՐԱՄՔ, Օսմ.	100
Մեհտիլ	107
Թղթագր	179
Պրիմ ստակ	181
Իւսմ. երկաթ. բաժնիք	22
Իրան 400 էն	
Բուսիոյ քոլ	89
Կարդէն	87
Անգլ. իրաւ	109

Աթերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կողմէն
Խալախի շ. Բ. կրին

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՎՈՒԹՅՈՒՆ

ՏԱԳՐԱԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵՆ
Չազմագըրար, Յակոբեան խան, Թիւ 12: